बालस्य कवलादेः समयमाह । "कवलः पञ्चमाद्वर्षादष्टमान्तस्य कर्म च । विरेकः षोडशाद्वर्षाद्विंशतेश्चैव नैष्ठुनम्" । ततः पृथ्वा० इमनिच् बालिमन् बालभावे पु० पक्षे ष्यञ् बाल्य तत्रार्थे न० ।

बालक पु० बाल+स्वार्थे क । १शिशौ (बाला) २गन्धद्रव्ये न० राजनि० । ३ह्रीबेरे ४अङ्कुरीयके ५पारिहार्य्ये न० विश्वः । ६अश्वकरिपुच्छयोः ७वंशये मेदि० ८क्रोडे च पु० विश्वः ।

बालकप्रिया स्त्री बालकं प्रीणाति प्री-क । १इन्द्रवारुण्यां (राखलशसा) २कदल्याञ्च राजनि० ३शिशुप्रियमात्रे त्रि० ।

बालकृमि पु० ६त० । केशकीटे (उकुन) जटा० ।

बालक्रीडनक पु० बालः क्रीडत्यनेन क्रीड-करणे ल्युट् । स्वार्थे क । कपर्दके (कड़ि) राजनि० २तत्क्रीडासाधनमात्रे त्रि० ।

बाल(लि)खिल्य पु० ब० अङ्गुष्ठपर्वमितेषु षष्टिसहस्रसंख्येषु "क्रतोश्च सन्ततिर्भार्या बालखिल्यानसूयत । षष्टिर्वालसहस्राणि ऋषीणामूर्ध्वरेतसाम्" मार्कपु० ऊर्ध्वेषु १मुनिभेदेषु । तेषां पारमाणञ्च अङ्गुष्ठमात्र यथोक्तं भा० स० ३१ अ० । "अथापश्यदृषीन् हस्तान् अङ्गुष्ठोदरवर्त्मनः । पलाशदलिकामेषां सहितान् वहतः पथि । प्रलीनान् स्वेदिवाङ्गेषु निराहारांस्तपोधनान् । क्रियमानान् मन्त्रबद्धान् गोष्पदे संप्लुतोदके"।"प्राणा वै बालखिल्याः" चरणव्यूहभाष्योक्तेषु २प्राणेषु च । [अमरः ।

बालगर्भिणी स्त्री बालैव गर्भिणी । प्रथमगर्भवत्यां गवि

बालगोपाल पु० कर्म० । श्रीकृष्णमूर्त्तिभेदे शिशुरूपे गोपाले नारदपञ्चरात्रे दशम् ।

बालग्रह पु० ६त० । बालानां पीडके उपग्रहभेदे 'बालग्रहाभिभूतानां बालानां शान्तिकारकमिति' चण्डी । कुमारभट्टाग्रन्थे २१०८ पृ० दशम् । [२शिशुचर्य्यायां स्त्री

बालचर्य्या पु० बालस्येव चर्य्याऽस्य । १कार्त्तिकेये त्रिका० ६त० ।

बालतनय पु० बालास्तनया इव पत्राण्यस्य । १खदिरे अमरः २शिशुसुतके पु० स्त्री० ।

बालतन्त्र न० बालार्थं तद्रक्षार्थं तन्त्रमुपायः ।

गर्भिणीचर्य्यायाम् कुमारभट्टाया त्रिका० २१०८पृ० दशम्

बालतृण न० कर्म० । नवतृणे ग्रीष्मे अमरः ।

बालदलक पु० बाल इव स्वल्पं दलमस्य कप् । खदिरे भरतः

बालधि पु० बाला धीयन्तेऽत्र धा-आधारे कि । केशयुक्तलाङ्गूले अमरः ।

बालपत्र पु० बाल इव क्षुद्रं पत्रमस्य । १यवासे राजनि० । २खदिरवृक्षे भरतः । ३नवपत्रयुते त्रि० कर्म० । ४नवीने पत्रे न० वा कप् । बालपत्रक खदिरे त्रिका० ।

बालपाश्या स्त्री बालस्य केशस्य समीपस्था पाश्या । सीमन्तान्तिकस्थस्वर्णादिरचितपट्टिकारूपे भूषाभेदे (सिँती) अमरः-

बालपुष्पी स्त्री० बालानि क्षुद्राणि पुष्पाण्यस्याः ङीप् । यूथिकायाम् राजनि० । कप् बालपुष्पिका तत्रार्थे जटाधरः ।

बालभद्रक पु० बालेऽपि भद्र इव कायति कै-क । विल्वभेदे शब्दच० । [वधे च ।

बालभैषज्य न० ६त० । १रसाञ्जने राजनि० २शिशुनामौ-

बालभोज्य पु० ६त० । १चणके राजनि० २बालकभक्षणीये त्रि०

बालमूषिका स्त्री० कर्म० । क्षुद्रमूषिकायां गिरिकायाम् अमरः ।

बालयज्ञोपवीतक न० बालस्य यज्ञोपवीतमिव कायति कै-क । उरस्कटे (बुकवाछाडि) त्रिका० । [शब्दर० ।

बालराज न० बालः स्वल्पोऽपि राजते राज-अच् । वैडूर्य्यमणौ

बालरोग पु० भावप्र० उक्ते बालस्य रोगभेदे तन्निदानादि तत्रोक्तं यथा

"अथ बालरोगाणां निदानानि लक्षणानि चाह । "धात्रीस्तु गुरुभिर्भोज्यैर्विषमैर्दोषलैस्तथा । दोषा देहे प्रकुप्यन्ति ततः स्तन्यं प्रदुष्यति । मिथ्याहारविहारिण्या दुष्टा वातादयस्तयः । दूषयन्ति पयस्तेन जायन्ते व्याधयः शिशोः । ह्रीबेरं शर्करा चौद्रं लीढं तृष्णाहरं परम् ।" इति तृष्णायाम् । "वातदुष्टं शिशुः स्तन्यं पिबन् वातजदाहरः । श्यामस्वरः कृशाङ्गः स्वाङ्गविक्षेपमूलमारुतः । खिन्नो भिन्नमलो बालः कामलापित्तरोगवान् । तृष्णालुरुष्णशीतैः पित्तदुष्टं पयः पिबन् । श्लेष्मदुष्टं पिबन् क्षीरं लालायुक् श्लेष्मरोगवान् । निद्रार्हितो जडः स्थूलो वक्राक्षस्कर्दनः शिशुः । ज्वरादयो व्याधयः सर्वे वक्ष्यन्ते महतान्ते ये । बालानामपि ते तद्वदुद्दिष्टा भिषगुत्तमैः । बालानामेव ये रोमा भवन्ति महतां न च । तालुकण्टकमुख्यांस्तेऽपनयेत्तु यत्नतः ।" तत्रादौ तालुकण्टकमाह । "तालुमूले कफः क्रुद्धः कुरुते तालुकण्टकम् । तेन तालुप्रदेशस्य निम्नता मूर्ध्नि जायते । तालुपातात् स्तनक्षेपः कृच्छ्रात् पानं गलद्दूषणम् । तृड्क्षिकाठासरुजा यौगपद्यं रवर्वमिः ।" पानं स्तनस्य, गलद्दूषणं द्रवरूपम् । महामयमाह । "वीसर्पस्तु शिशोः प्राणहायनः शीर्षवेदनः । मसूरवर्णो महापक्षरोगोऽ क्षेमावयेद्गः । मसूराभा